

zhurnalistiki-lnu-im-ivana. 8. Свистунов С. В. Комунікаційні фактори міжконфесійних відносин // Релігійна свобода. Спецвипуск, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svistvs.wordpress.com/2009/12/01/hello-world/>. 9. Тоффлер Э. Третья волна / Элвин Тоффлер. – М., 1999. – С. 267–268. 10. Християнство і проблеми сучасності. – К., 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/242132.html>. 11. Черенков М. Культура впливального меншинства / М. Черенков. – Симферополь: ДИАИПИ, 2010. – 204 с. 12. Чорноморець Ю. Церква в інформаційному суспільстві: як уникнути принципових іміджевих втрат? /

Юрій Чорноморець // Релігійно-інформаційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/47615/. 13. Юнусова Е. И. Духовное единство христианской церкви: проблема сосуществования // Вісн. Харків. нац. ун-ту. Серія Теорія культури і філософія науки. Людина: дух, душа, тіло. – Х., 1999. 14. Carlos A. Valle Religion and the Media [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reocities.com/ua_mass_media/Science/article.htm. 15. Williams P. Transnational criminal networks // Networks and networks. Ed. by J. Arquilla, D. Ronfeldt. – Santa Monica, 2001.

УДК 299.94: 17.023.36 (477)

Тетяна Талько

Відображення цивілізаційного вибору України у вітчизняному русі нью-ейдж

Розглянуто основні ідеї українського нью-ейджу. Виявлено зв'язок цього феномену з західноєвропейськими нью-ейджівськими вченнями. Вказано на аргументи, якими послуговуються православні критики нью-ейджівських ідей. Здійснено реконструкцію нью-ейджівської неорелігійної міфології в плані протистояння двох цивілізаційних виборів з метою виявлення позитивних та негативних моментів впливу нью-ейджівського руху на євро-інтеграційний процес в Україні. Визначено, що український нью-ейдж сприяє євроінтеграційним прагненням країни, хоча й має багато зауваг щодо стратегії взаємодії з традиційною християнською культурою.

Ключові слова: рух нью-ейдж, неорелігійна міфологія, цивілізаційний вибір, євроінтеграція, християнська культура.

Ideas of Ukrainian New age movement have been investigated. The connection of this phenomenon with the Western European New age theories has been revealed. Arguments used by Orthodox critics of the New age ideas have been pointed out. New age neo-religious mythology as an opposition of two civilization choices has been reconstructed to identify positive and negative sides of the influence of New age movement on the European-integration process in Ukraine. It has been proved that Ukrainian New age promotes European integration aspirations of the country although there are a lot of remarks to its strategy of interaction with the traditional Christian culture.

Keywords: New Age Movement, Neo-Religious Mythology, Civilization Choice, European Integration, Christian Culture.

Одним із наслідків євроінтеграційних процесів в Україні стало те, що нині вітчизняна культура активно асимілює ідеї західного Нью-ейджу. Це, зокрема, призвело до спроб переосмислення світоглядно-релігійних засад вітчизняної культури у контексті їх взаємозв'язку з новітніми явищами західної культури і сприяло відродженню прадавніх релігійних уявлень і вірувань, які стали основою таких неорелігійних практик і вчень, як Рідновірство, Рунвіризм, Ведичне православ'я, вайшнавизм, карма-кагью, сахаджа-йога, фалуньгунь-Дафа тощо. Екзотичні практики і культури, подібні до вудуїзму, кроуліанства, сатанізму, люциферіанства викликають певну зацікавленість українського студентства, яке намагається віднайти своє місце у сучасному «пластмасовому світі».

Інтегруючи ідеї західного нью-ейджу у контекст української культури вітчизняні нью-ейджери відтворюють сутнісні риси цього феномену. До основоположних ідей, на яких базується культура нью-ейджу, відносяться уявлення про безособового бога і можливість набуття людиною божественних якостей. Характерними ознаками мислення представників вчення «Нової Ери» є також містичне сприйняття дійсності, поєднання східного і західного містицизму зі сциєнтистськими ідеями і підходами, неоязичницький окультизм, цілительство, ченнелінг, віра в реальність контактів із позаземними цивілізаціями тощо. Для послідовників нью-ейджу також характерна віра у реінкарнацію, існування особливого світу духів, з якими можливо налагодити спілкування. Зазвичай нью-ейджери називають духів майстрами, махатмами, духами світла, духами-провідниками тощо. До духовного світу у процесі багатьох перевтілень може піднятися душа людини, яка пробуджує у собі сховані сили світу.

Сучасна західна культура широко використовує нью-ейджівський словник, активно послуговуючись такими виразами, як «нове мислення», «новий світовий порядок», «епоха Водолія», «позитивна енергетика», «очищення чакр»,

«прокачка енергетичних каналів», ченнелінг тощо. Її навряд чи можна уявити без таких складових, як відроджений і оновлений окультизм, особливо неоязичницькі магичні практики, а також без поєднання східного містицизму з західним сциєнтизмом. Наполягаючи на тотожності людини і Бога, нью-ейджери відроджують і оновлюють окультні знання, вітають вегетаріанство, холистичні практики у сфері здоров'я. Однією з парадигм нью-ейджу є синкретизм, заснований на ідеї єдності усіх релігій.

Витоки сучасного нью-ейджу, очевидно, знаходяться у вченні Аліси Бейлі про нову епоху розвитку людства – Еру Водолія, яку вона називала «New Age». Хоча слід зазначити, що на сьогоднішній день не існує одностайної думки стосовно того, коли і де виникає цей феномен. Деякі дослідники вважають, що корені цього явища слід шукати у вченнях розенкрейцерів і масонів. Подекуди твердять, що нью-ейджівські вчення є породженням гностицизму, або ж раннього християнства. Зазначається, що після Реформації в Європі нью-ейджівський світогляд розвивався паралельно із науковим світоглядом і отримав раціональне обґрунтування в період вісімнадцятого та дев'ятнадцятого століть. Загальне прийняття теорії еволюції Дарвіна і концентрація уваги на прихованих духовних силах природи стали основою сучасного нью-ейджу [3]. Є очевидним, що нью-ейдж значною мірою проростає із теософії і містики, засновуючись на вірі у безособового Бога і уявленні про вічний всесвіт, ілюзорну природу матерії, циклічну природу життя, реінкарнацію, ідеї еволюції людини у божество, зв'язок з позаземними істотами і можливість отримання від них одкровенень тощо.

Слід зауважити, що для української культури нью-ейдж не є абсолютно чужорідним феноменом, штучно перенесеним із заходу на наш ґрунт. Згадаймо хоча б той факт, що засновниця цього вчення, вищезгадана пані Аліса Бейлі у своїх роздумах надихалася працями нашої співвітчизниці Олени

Блаватської, а окремі положення «Темної доктрини» майже у незміненому вигляді знайшли відображення у її вченні.

Нью-ейджівська свідомість найбільш яскраво виявляє себе насамперед у релігійній сфері, породивши безліч новітніх релігійних практик і одіозних доктрин. Те, що «New Age» позиціонує себе в якості нової світової синтетичної релігії, яка замінить християнство, дуже тривожить апологетів християнства, які звинувачують представників нью-ейдж у різних збоченнях. Подекуди стверджується, що виникнення теорії ґендеру і поширення ґендерної проблематики в європейському суспільстві – це результат поширення нью-ейджівських ідей. Звинувачуючи представників нью-ейдж у виникненні квір-теорій, пропаганді содомії й інших збочень, О. Четверикова стверджує, що цей рух являє собою добре організовану лібертаріанську революцію, що здійснюється «співтовариством нелюдів, які підняли бунт проти Творця». На думку критика нью-ейдж, ця релігія спрямована на зміну самої сутності людини, переслідує мету позбавити її духовних основ, природних біологічних коренів, сприяє знищенню сім'ї, традиційних суспільних зв'язків. Основним же завданням нью-ейджерів є творення «нового світу збоченців». «Мова йде про повне «переформатування» людини з метою зробити можливим її добровільний вступ в антицеркву сатани», – висновок захисника православ'я [11]. Іронія полягає у тому, що представники нью-ейдж своїх християнських опонентів звинувачують у подібних же гріхах. Наприклад, Святослав Миколайович Сва, засновник «Ведичного православ'я», вчення, що виникло на теренах Дніпропетровщини, звинувачує християнське віровчення у настанні до одностатевої любові. Автор тлумачить християнську заповідь братерської любові у аспекті гетеросексуальності, тобто переводить її у площину ставих відносин, не маючи на те жодної підстави, крім свого нетолерантного відношення до християнства [7, с. 49].

Погоджуючись з тим, що ґендерна проблематика вписується в контекст нью-ейдж, все ж зауважу, що взаємодія ґендеру і релігії значно складніша і багатогранніша, ніж це представлено в статтях православних захисників християнства, які наполягають на тому, що завдяки нью-ейдж «у світі будується новий сексуальний порядок, який спростує виключність гетеросексуального співтовариства, влада якого заснована на таких мовних категоріях, як чоловік і жінка» [9]. Очевидно, що сьогодні православна церква, намагаючись законсервувати деякі патріархальні ґендерні норми і цінності, демонізує новітні явища в культурі, тим самим відштовхуючи молодь і спонукаючи її до пошуку більш ліберальних моделей релігійності. Зазначу, що російські дослідники зафіксували серед жінок, які самореалізувалися у суспільному житті тенденцію до обрання більш толерантних у порівнянні з сучасним російським православним християнством форм релігійних практик і вчень [5, с. 12–13]. Очевидно, що сьогодні правильною є позиція тих, хто вважає, що слід надати людині право самостійно вирішувати, як їй жити і які цінності, в тому числі й релігійні, сповідувати [4, с. 33]. Більш докладно ґендерні аспекти релігійності нью-ейдж висвітлювалися у статтях, до яких рекомендую звернутися зацікавленим у з'ясуванні цієї проблеми [8; 9; 10].

Ґендерну проблематику навряд чи можна вважати провідною в культурі нью-ейдж. Так само є хибним ототожнення цього феномену виключно з неоязичницькими течіями, такими як литовська «Ромува», латвійська «Дієвтурі», польська «Рідна віра», українські «РУНвіра», «Ведичне

православ'є» тощо. Звуження деякими дослідниками багатоманітного руху саме до неоязичницьких течій скоріше за все спровоковане тим, що вони вважають сутністю нью-ейдж боротьбу з християнством, а неоязичники саме на критиці християнства і його негативному впливові на вітчизняну культуру часто наголошують. Наприклад, вже згадувана нью-ейджівська течія на теренах Дніпропетровщини Ведичне православ'я є своєрідною спробою синтезу язичницького світогляду і досягнень сучасного природничого знання, густо замішаною на нелюбові до християнства як релігії, яка на думку автора означеної концепції нищить наш народ. Слов'яни, долею яких переймається засновник вчення Святослав Миколайович Сва, віднесені до людей світла, чистих, а євреї визначаються як народ темряви, який нав'язав слов'янам християнство, щоб врешті їх знищити [7, с. 6]. Сегрегаційна трактовка расогенезу і поділ народів на людей світла і темряви, чистих і нечистих спонукає автора до висновку, що трагізм нашої історичної долі обумовлений прийняттям чужої для нас релігії, яка стала релігією темряви і смерті. Витлумачення історії вітчизняної культури в цій концепції базується на ідеї слов'янської цілісності, яка співпадає з ідеєю українськості. Подібна логіка використовується нині у риторичі радикальних політичних груп. В її основі лежить дихотомія «окупація-визволення», але в даному разі окупація релігійна (за допомогою християнства), а визволення – це навернення до сконструйованої міфологеми «слов'янського світу» і «слов'янської віри». Вище наведене спонукає більш докладно звернутися до першоджерела. У тексті під назвою «Православні веди» автор зазначає стосовно ситуації нашого часу (подаю мовою оригіналу): «На смену коммунизму снова пришла христианская религия и, порожденная иудаизмом, такая же разрушающая идеология мировой глобализации. ...В мире правит извращенная гипотеза, что мир материальный и наша задача ее изменить, вернуть истинные знания и нашу Ведическую Православную Веру. Это ключ, с помощью которого необходимо спасти все человечество, жизнь на Земле» [7, с. 13–14].

Варто зазначити, що нью-ейдж демонструє різні типи реконструювання язичництва. Український нью-ейдж за основу своїх реконструкцій зазвичай бере «Велесову книгу», доповнюючи її різними включеннями з індуїзму і ведичної філософії. За основу іноді також беруться вірування давніх кельтів, або германців. До цього додається закінання любов'ю, яка виступає універсальним способом вирішення всіх проблем. Основна ідея, яка пронизує ці вчення, цілком співпадає з роздумами Аліси Бейлі, яка стверджувала, що любов до Бога значно старша християнства і не визнає будь-яких кордонів, а «фундаменталістам треба багато часу, щоб засвоїти, що Бог є любов, хоча вони й твердять про це, але на практиці у це не вірять» [1, с. 11].

Слід визнати, що зацікавлення релігійністю нью-ейдж нині демонструють також і греко-католики, і протестанти. Стрімко збільшується число прибічників змішування християнства і нью-ейдж. Християнські духовні пастирі намагаються пояснити захоплення нью-ейджівськими ідеями з боку своїх вірних недостатнім розумінням важливості духовного виміру людини і його інтеграції з усім життям, яке подекуди демонструє християнська церква, загостренням проблеми сенсу життя, «необхідністю пояснити зв'язок між людиною та рештою створіння», прагненням до особистих та соціальних змін тощо [3]. Діячі церкви зазначають, що нью-ейдж у багатьох аспектах є дитиною сучасної західної культури.

Вони підкреслюють, що сучасний західний індивід, сформований культурою Ренесансу і Реформації, не обтяжує себе такими тягарями, як авторитет і традиція. Зазначається, що нью-ейдж відображає ідеологію підприємництва і є «Свангелієм процвітання». Апологети християнства цілком слушно підкреслюють, що нині «...самотність є великим лихом нашого життя», соціальність розмивається і люди все менше відчувають потребу «належати» до інституцій і ставити офіційні судження вище своїх власних. Через культ гуманізму «релігія стала інтерналізована у спосіб, який готує ґрунт для торжества святості "я"» [3]. Греко-католицькі теологи наголошують: «Важливо зауважити, що Бога у певних практиках Нью-Ейджу применшено лише до чергової сходинок в прогресі кожного окремого індивідуума» [3].

Український нью-ейдж сьогодні зробив певний прорив у понятійному оформленні (онауковленні) своїх ідей. Так, творці філософської концепції під назвою «Слов'янський синтез» «для об'єктивного розуміння інформативної структури і функцій людського організму» [6, с. 93] запропонували використовувати загальні терміни і поняття інформатики як заміники багатьох містичних, філософських і спеціальних наукових термінів. Наприклад, «голографічний простір Всесвіту», «інтелектуальний апарат Всесвіту», «комплексне фотонне космічне випромінювання», «проникаюче космічне фотонне випромінювання» тощо. При цьому, «голографічний простір Всесвіту», який у традиційних культурах символічно називався «Богом», «Логосом», «Розумом Всесвіту», тепер відображає «інтелектуальний апарат Всесвіту» як багаторівневу інформативну структуру, що складається з програм циклічного розвитку Всесвіту, які еволюційно формуються, мають диференціюючу свідомість і можливість ретранслювати ці програми у інші об'єкти [6, с. 93]. Автори зауважують, що «проникаюче космічне фотонне випромінювання» у європейській, азійській і східній філософії пов'язувалося із символом «світло» і називалося: «святий дух», «прана», «ци» тощо [6, с. 93–94].

Творці концепту «Слов'янський синтез» вчать про біофотонний інформативний комплекс і систему як складну комплексну субстанцію, яка пронизує і оточує тіло людини у вигляді багаточисельних світлових (фотонних) випромінювань (полів) і включає в себе філософські поняття різних культур. Наголошується, що такі поняття, як «аура», «душа», «квінтесенція», «чакри», «нади», «дань-тянь», «енергетичні меридіани», «серцевий центр», «жжили» емпірично визначали комплексні біофотонні випромінювання людського організму у європейській, азійській, східній і слов'янській філософії [6, с. 95]. Очевидно, завдяки вказаним поняттям також

вводяться у гру життєві енергії всієї людської психіки, залучаючи підсвідомість до різних сфер практичної діяльності.

Автори нової концепції, створюючи свою доктрину здоров'я, підкреслюють, що вона інтегрує і трансформує давню філософію Сходу, Азії і Заходу, релігійну філософію і наукові дані у доступні для більшості людей сучасного поняття [6, с. 95].

Є очевидним, що «...великі парості культури ...створяться солідарно культурним колом» [2, с. 96]. Саме солідарності потребує нині українське суспільство і вирішення проблеми цивілізаційного вибору країни, її виживання на сучасному складному кризовому етапі існування залежить від багатьох факторів, в тому числі і від здатності знайти компроміс між представниками християнської та нью-ейджівської культур. Якщо їх не можна примирити, то бажано хоча б створити зону діалогу і компромісу – «буферну зону» для зниження напруги протистояння. Але для цього потрібна добра воля сторін.

1. *Бейли А.* Эзотерическая психология / Алиса Бейли. – М.: Изд-во «ЧИТРА», 2000. – Т. 1. – 234 с. 2. *Данилів В.-Ю.* Солідарність і солідаризм / З нім. пер. І. Андрущенко і Д. Павлюк / Володимир-Юрій Данилів. – К.: Видавничий дім «KM Academia», 2000. – 152 с. 3. Ісус Христос джерело води живої. Християнські роздуми про «Нью-Ейдж» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://catholicnews.org.ua/khristiyanski-rozdumi-pro-%E2%80%9Cnnyu-eidzh%E2%80%9C%D%26post%3D-17964782_326. 4. *Котовская М. Г.* Время перемен: эволюция религиозных представлений мужчин и женщин в России / М. Г. Котовская // Гендер и религия: Сборник статей. – М.: ИЭА РАН, 2009. – 328 с. 5. *Пушкарева Н. Л.* Религия и гендер в новейших работах зарубежных ученых / Н. Л. Пушкарева // Гендер и религия: Сборник статей. – М.: ИЭА РАН, 2009. – 328 с. 6. *Разумовский К. В., Гамула И. А.* Основы философской концепции «Славянский синтез» / К. В. Разумовский, И. А. Гамула. – К.: Альфа Реклама, 2012. – 204 с. 7. *Сва С. Н.* Православные веды / Святослав Николаевич Сва. – К.: «Київська правда», 2010. 8. *Талько Т. М.* Гендерна проблематика в релігіях New Age / Т. Талько // Філософсько-методологічні аспекти наукових досліджень в умовах глобалізації. Монографія / наук. ред. О. М. Пшінька, Т. І. Власової. – Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький, 2014. – С. 135–142. 9. *Талько Т. М.* Гендерна соціалізація в системі вищої освіти України: міфогенний характер есенціалістської дискурсивності (Розділ колективної монографії) // Проблеми гуманізації освіти в контексті трансформації вищої школи України: Моногр. / За ред. Т. І. Власової, Т. М. Талько. – Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕСС, 2008. – С. 169–179. 10. *Талько Т. М.* Фемінне в інтерпретаціях українського релігійного нью-ейдж / Т. М. Талько // Українознавчий альманах. – Вип. 16. – Київ; Мелітополь, 2014. – С. 192–196; 11. *Четверикова О.* «Новый мир» извращенцев как вселенская содомская церковь [Электронный ресурс] / Ольга Четверикова. – Режим доступу: http://ruskline.ru/analitika/2013/05/30/noviy_mir_izvrawencev_kak_sodomsкая_anticerkov/.

УДК 338.43.02 (477) «199/20»

Наталія Усенко

Освіта, культура, релігія як чинники повсякденного життя сільської молоді у 1990–2000-х рр.

У статті на основі архівних статистичних матеріалів, аналітичних напрацювань попередників розглянуто зміни життєвих цінностей у повсякденні сільської молоді упродовж 1990–2000-х років. Значну увагу приділено з'ясуванню передумов істотних зсувів в орієнтирах та оціночних судженнях молоді села. Розкрито вплив на спосіб життя молоді церкви, освіти і явищ культури.

Ключові слова: сільська молодь, село, повсякденне життя, свідомість, цінності, політика.

In the article on the basis of the archived statistical materials and analytical works of predecessors the changes of vital values in the daily occurrence of young rural worker people during 1990–2000th are considered. The importance of the outlined problem is predetermined foremost by a necessity to have a clear idea about socio-economic reality of the Ukrainian villages in the 1990–2000th. It is found out that rural young people continued to stay in conservative and inert rural vital space, that had fades their estimation of sense of life. Considerable attention is spared to